

Inhoud

	Pagina
Voorwoord	7
1. De opgestane Heer..... <i>Openbaring 1</i>	9
2. Zeven gemeenten	14
<i>Openbaring 2-3</i>	
3. Lofprijzing	20
<i>Openbaring 4</i>	
4. Leeuw en Lam.....	25
<i>Openbaring 5</i>	
5. De eerste zes zegels.....	30
<i>Openbaring 6</i>	
6. Het zevende zegel.....	35
<i>Openbaring 7 en 8:1-5</i>	
7. De twee beesten	41
<i>Openbaring 13</i>	
8. Babylon.....	47
<i>Openbaring 17-18</i>	
9. De overwinning.....	52
<i>Openbaring 19:1-20:10</i>	
10. De nieuwe hemel en de nieuwe aarde	57
<i>Openbaring 21-22</i>	

Voorwoord

Het boek Openbaring is in de eerste plaats een brief, zoals we zien in 1:4-8 en 11. Johannes schijft aan zeven gemeenten waarvan hij waarschijnlijk de geestelijk leider was. In de hoofdstukken 2-3 vinden we aparte briefjes aan elk van deze gemeenten, maar het boek als geheel is aan hen allemaal gericht. Zoals in vrijwel elke brief staan er verwijzingen in naar de situatie van de lezers. Als latere lezers lezen wij mee in correspondentie die in eerste instantie niet aan ons was gericht.

Openbaring is tegelijk een profetisch boek. Johannes zelf noemt het zo in 1:3 en 22:7, 10, 18 en 19; in 10:11 wordt zijn werk profeteren genoemd. Maar wat is profetie in de Bijbel? Mensen zoals Elia, Jesaja en Jeremia waren boodschappers van God die namens Hem spraken tot hun tijdgenoten. Zij brachten Gods woord aan koningen en andere leiders, en ook aan het volk zelf; sommige profeten richtten zich ook op andere volken (Amos 1-2, Jeremia 46-52). God gaf hun geestelijk inzicht in hun tijd zodat zij Gods licht daarop konden laten schijnen. Zij kenden Gods leefregels en pasten die toe op de situatie. Profeten waarschuwden mensen wanneer ze niet leefden zoals God wilde, maar goede ontwikkelingen werden door hen juist aangemoedigd. Profeten wezen de mensen op de consequenties van hun gedrag en in dat verband spraken ze ook over de toekomst. Joods-christelijke profetie is echter geen toekomst voorspellen. Het was relevant voor degenen die werden aangesproken; het confronteerde hen met Gods kijk op hun situatie, met zijn verwachtingen, zijn beloften en eventueel ook met zijn oordeel wanneer zij niet luisterden. Maar wanneer ze zich bekeerden, paste God zijn plannen aan, zoals we zien in het boek Jona. Wij benaderen Openbaring zoals alle profetie, door te vragen over welke situatie het gaat en wat er van de eerste hoorders werd verwacht. Daarna komt de vraag hoe dat voor ons relevant is. Openbaring is een boek dat in de eerste plaats gaat over de tijd van Johannes (met name hfdst 1-3); vervolgens geeft het een beeld van de geschiedenis als geheel (hfdst 4-18) en ten slotte valt licht op de toekomst (hfdst 19-22).

Openbaring is een brief en een profetie, maar ook een apocalyptisch boek. Het Griekse woord voor openbaring in 1:1 is 'apocalyps'. Wij gebruiken dit woord in uitdrukkingen als 'een apocalyptische gebeurtenis', maar we moeten oppassen dat ons moderne taalgebruik ons lezen van de Bijbel niet belemmert.

De Bijbel bevat diverse brieven en profetische boeken. Openbaring is echter het enige geheel apocalyptische boek, hoewel er wel apocalyptische passages in de Bijbel staan, zoals Jesaja 24-27, Daniël 7-12, Zacharia 12-14 en Markus 13 (vgl. Mattheüs 24; Lukas 21:5-36). Buiten de Bijbel zijn er nog meer apocalyptische boeken, die soms helpen om de apocalyptiek in de Bijbel te begrijpen.

In deze bijbelstudies zal ik de toegankelijke gedeelten van Openbaring bespreken, met speciale aandacht voor de verbindingen met het Oude Testament.

Pieter J. Lalleman

1 De opgestane Heer

Openbaring 1

Inleiding

Het bijbelboek dat we bespreken, heeft de titel *De openbaring van Johannes*, maar de schrijver zelf noemt het *Openbaring van Jezus Christus*. Het is de Here Jezus die zich openbaart aan Johannes en hem vervolgens inzicht geeft in *wat spoedig moet geschieden* (vers 1). Johannes krijgt de opdracht om op te schrijven wat hij heeft gezien en gehoord (19; vgl. de nadruk op de geschreven vorm in 22:6-11 en 18-19).

Het boek komt langzaam op gang want het heeft een aantal inleidingen: eerst hoofdstuk 1, dan de hoofdstukken 2 en 3 over de situatie in de gemeenten en de hoofdstukken 4 en 5 over de situatie in de hemel. Het volgende hoofddeel van het boek begint in hoofdstuk 6.

Achtergrondinformatie

Het voorwoord legt uit wat voor soort boek Openbaring is. Johannes schrijft dit boek in opdracht van de opgestane Heer Jezus aan zeven bij name genoemde gemeenten in Klein-Azië, het huidige Turkije (11). Zelf bevindt hij zich op het eiland Patmos, voor de Turkse kust (9). Mogelijk was hij hierheen verbannen door de Romeinse overheid, maar misschien was hij er alleen om het evangelie te verkondigen.

In Johannes' tijd vormde het gehele gebied van Spanje en Engeland tot Egypte en Syrië het Romeinse Rijk. Er heerste vrede en Klein-Azië was bovendien welvarend door de handel en industrie. De inwoners van Klein-Azië waren dan ook heel tevreden met de Romeinen en deden enthousiast mee aan de verering van de Romeinse goden. In allerlei maatschappelijke activiteiten speelde de godsdienst een rol. Ook de keizer werd als god vereerd. Weliswaar begonnen de ernstige christenvervolgingen pas in de derde eeuw en noemt Johannes slechts de naam van één martelaar, Antipas (2:13), maar van volgelingen van Jezus werd natuurlijk wel verwacht dat zij 'gewoon meededen' in de maatschappij. Het boek Openbaring is bedoeld om hen wakker te schudden.

Kenmerkend voor Openbaring is dat Johannes veel gebruikmaakt van de Schriften van Israël, ons Oude Testament. Hij citeert echter nooit letterlijk en hij verwijst dus niet; het is aan ons als lezers om op te merken waar en hoe hij zich baseert op het Oude Testament. De oudtestamentische achtergronden van Openbaring vinden we met name in Jesaja, Ezechiël en Daniël; op de tweede plaats volgen Genesis 1-2, Exodus 7-15, de Psalmen en de andere profetische boeken. Johannes beschrijft zijn roeping op een manier die herinnert aan de roeping van Ezechiël, en dit boek speelt ook een rol in de structuur van Openbaring.

Uitleg bij de bijbeltekst

Verzen 1-3: woord vooraf

Vers 1a. Johannes zelf noemt zijn boek een ‘openbaring’ (*apocalyps*, zie het voorwoord) van de Here Jezus. Zijn ‘dienaren’ zijn primair de eerste hoorders van het boek, de leden van de zeven gemeenten, maar vervolgens alle christenen. Voor ons allemaal is er een zegen van God (3).

Vers 1b en 2. Engelen spelen een rol in het doorgeven van de openbaring en komen in vrijwel elk hoofdstuk voor; maar het is vooral de Here Jezus die zichzelf en zijn plannen aan Johannes bekendmaakt. Johannes stelt zich daarbij heel bescheiden op (1b).

Vers 3. In de tijd van het Nieuwe Testament konden de meeste mensen niet lezen, dus de brief met de openbaring moest hun voorgelezen worden.

Profetie is geen informatie zonder meer, het is een boodschap die we ‘in acht moeten nemen’ of ‘vasthouden’ (Groot Nieuws Bijbel).

Verzen 4-8: openingswoorden van de brief

Deze verzen lijken op het begin van andere brieven in het Nieuwe Testament: eerst wordt de schrijver genoemd, dan de lezers, daarna is er een vredegroet. De groet noemt achtereenvolgens God de Vader (vers 4b), de heilige Geest (4c) en de Here Jezus (5-6).

Vers 4. In dit vers (en in vers 8) wordt de Here God aangeduid als Hij die is en was en komt (vgl. 4:8; 11:17; 16:5). Dit is gebaseerd op de manier waarop Hij zich had geopenbaard aan Mozes (Exodus 3:14, 6:2-6); waar onze vertalingen HERE/HEERE hebben, staat in het Hebreeuws *Jahweh*, wat betekent ‘Ik ben’. In Openbaring wordt dit, net als door de Joden uit Johannes’ tijd, uitgebreid naar de toekomst: God is ook degene die komt, namelijk om alle dingen nieuw te maken.

Met de ‘zeven Geesten’ bedoelt Johannes de zevenvoudige werking van de heilige Geest (vgl. 3:1; 4:5; 5:6); deze opvallende uitdrukking, waarschijnlijk gebaseerd op Zacharia 4:6 en 10, suggereert dat de Geest in elke gemeente aanwezig is.

Verzen 5-6. De Here Jezus wordt hier op allerlei manieren beschreven: als de verzoener van de zonden, degene die ons mensen bij God brengt en degene die macht heeft op aarde. In plaats van de gebruikelijke vredegroet bevat vers 6 een lofzegging aan de Heer, mede gebaseerd op Exodus 19:6: de belofte aan Israël geldt nu voor alle mensen.

Bij elkaar genomen hebben we in de verzen 4-6 dus een trinitarische formule, zoals ook in Mattheüs 28:19, 2 Korinthe 13:13 en 1 Petrus 1:2. De Bijbel spreekt nergens expliciet over de Drie-eenheid maar deze teksten komen er dichtbij.

Verzen 7-8. Deze verzen gaan uit boven het normale begin van een brief. Vers 7 brengt gedachten uit het Oude Testament samen om de toekomst van de Here Jezus te omschrijven. De wolken zijn ontleend aan Daniël 7:13; de rest van het vers is gebaseerd op Zacharia 12:10: *Zij zullen Mij aanschouwen, Die zij doorstoken hebben. Zij zullen over Hem rouw bedrijven, als met de rouwklacht over een enig kind.* De Here Jezus wordt dus voorgesteld als de Zoon des mensen (ook vers 13-16; vgl. Mattheüs 24:30).

Het element ‘alle stammen (geslachten) van de aarde’ komt uit Genesis 12:3; 28:14.

In vers 8 moeten we met de meeste vertalingen lezen ‘God, de Here’. Hij noemt zichzelf Alfa en Omega, de eerste en laatste letter van het Griekse alfabet, degene die als Schepper aan alles voorafgaat en alles tot vervulling zal brengen. De andere dingen die Hij zegt, betekenen hetzelfde.

Verzen 9-20: verschijning van de Here Jezus

Vers 9. Johannes verklaart zich solidair met de eerste hoorders van zijn boek die tegen de stroom in moeten volharden in hun geloof. In die tijd was er nog geen geweldadige vervolging, maar wel sterke aandrang van de maatschappij om mee te doen met de verering van de afgoden en het aanbidden van de keizer als een god.

Verzen 10-18. Johannes schrijft letterlijk dat hij ‘in de Geest’ raakte. Met ‘de Geest kwam over mij’ heeft de Groot Nieuws Bijbel deze woorden het best vertaald; zie verder de uitleg van 4:2.

De ‘dag des Heeren’ is de zondag; de eerste christenen kwamen waarschijnlijk bij elkaar op de sabbat (zaterdag) en op zondagavond.

De stem van de Here Jezus is luid (zie ook vers 15) en zijn uiterlijk indrukwekkend. Johannes is zo onder de indruk dat hij als dood neervalt. Jezus ziet er oogverblindend uit, als een koning met koninklijke kleding. Johannes gebruikt vaak woorden zoals ‘als’ en ‘leek op’ om aan te geven dat zijn woorden geen recht kunnen doen aan wat hij ziet en hoort. De details van Jezus’ glorieuze verschijning komen bijeen in zijn verklaring dat Hij de opgestane is (18). Na Pasen en Hemelvaart heeft de Here Jezus weer zijn goddelijke uiterlijk.

In vers 8 noemde God zich de Alfa en de Omega; in vers 11 gebruikt de Here Jezus deze titel voor zichzelf. Jezus’ zelfaanduiding ‘de Eerste en de Laatste’ (17) is ontleend aan Jesaja (bijv. 41:4); duidelijker kunnen God en Jezus niet op één lijn gesteld worden.

Vers 20. Als iemand de neiging had om de symbolische taal van Openbaring letterlijk te nemen, helpt vers 20 om te zien dat de Here Jezus zelf een symbolische uitleg geeft van de zeven sterren en kandelaren: de sterren staan voor de engelen van de gemeenten en de kandelaren (ontleend aan Zacharia 4:2 en 10) voor de gemeenten zelf. Het aantal zeven is gekozen omdat het compleetheid symboliseert, naar analogie van de zeven scheppingsdagen van Genesis 1.

In de Bijbel is een geheimenis (Grieks: *mysterion*) iets wat tot de komst van de Here Jezus verborgen was, maar nu voor de gelovigen duidelijk is.

Toepassing

- De basis van dit hoofdstuk is de opstanding van Jezus Christus. Door zijn opstanding is Hij de verheerlijkte Heer van de wereld. Een bekende theoloog, Karl Barth, meer dan 80 jaar oud, zei in zijn laatste telefoongesprek: ‘De wereld is duister maar wij laten het hoofd niet hangen. Er wordt geregeerd, niet in Moskou, Washington of Peking, maar van boven, uit de hemel.’ Hij had de kracht van de opstanding begrepen.

- De Here Jezus heeft *de sleutels van het rijk van de dood en van de dood zelf*. Dat betekent dat Hij, onze opgestane Heer en vriend, de macht heeft over leven en dood. Wij behoeven daarom niet bang te zijn voor de machten van de wereld, hoe indrukwekkend ook.

- God de Vader en Jezus Christus zijn de Alfa en de Omega, het begin en einde van alle dingen. Dat betekent bijvoorbeeld dat de wereld en haar geschiedenis geen toeval zijn, maar ontstaan door Gods initiatief. Dat geeft het leven zin.

Verwerking

1. Johannes gebruikt het Oude Testament maar hij citeert nooit letterlijk. Ga eens na hoe het Oude Testament wordt behandeld door andere schrijvers van het Nieuwe Testament (Mattheüs, Paulus, de schrijver van Hebreëën, Petrus).
2. De Here Jezus verschijnt in glorie aan Johannes. Kennen wij iets van zijn heerlijkheid? Is onze voorstelling van Hem groot genoeg of dienen wij een minder grote god?
3. Profetie wijst mensen, met name de leiders van het volk, op de wil van God. Wat maakt Nathan (2 Samuel 12), Jesaja (bijv. hfdst 7), Jeremia (bijv. hfdst 7) en Jona tot profeten? De christelijke kerk noemt ook de Here Jezus een profeet – waarom zou dat zijn?
4. Veel in Openbaring moet niet letterlijk worden opgevat, maar als beelden en symbolen. Lees Psalm 18:1-18, let speciaal op vers 1, en bespreek hoe deze psalm het lezen van Openbaring helpt.
5. De Here Jezus heeft de zeven gemeenten in zijn handen (20). Hij draagt en helpt zijn kerk. Geven wij Hem daar de ruimte voor?

2 Zeven gemeenten

Openbaring 2-3

Inleiding

De hoofdstukken 2-3 bestaan uit zeven brieven, één aan elk van de gemeenten die in 1:11 werden genoemd. Behalve dat Openbaring als geheel een brief is aan deze gemeenten, krijgt elke gemeente dus ook een eigen inleiding op de boodschap van de Here Jezus. Deze vorm heeft geen parallellen in de wereldliteratuur. De gemeenten werden in 1:12-13 en 20 (vgl. 2:1) aangeduid als gouden kandelaren, met een beeld ontleend aan Zacharia 4. Nu blijkt dat ze niet allemaal evenveel licht verspreiden.

Er is wel gezegd dat elke gemeente een tijdperk in de geschiedenis vertegenwoordigt, maar dat klopt niet; wel hebben de woorden van de Heer natuurlijk ook betekenis voor latere tijd.

Achtergrondinformatie

De zeven gemeenten lagen ongeveer in een cirkel; een bode die met het boek Openbaring vanaf Patmos in Efeze aan land kwam, kon een rondreis langs alle zeven maken in de volgorde waarin ze worden genoemd, en vanaf Laodicea weer terugkeren naar Efeze.

Elke brief is precies hetzelfde opgebouwd:

- Opdracht aan Johannes om te schrijven aan de engel van de gemeente.
- Introductie van Jezus Christus met een van de dingen die in 1:12-18 over Hem gezegd werden.
- Jezus vertelt wat Hij over de gemeente weet.
- Oproep om te luisteren.
- Belofte van heil voor 'wie overwint'.

Er is dus een belofte voor 'wie overwint', maar wat overwinnen betekent, wordt hier nog niet gezegd. Pas na het horen van het hele boek is duidelijk dat het gaat om de oorlog van het Lam tegen de machten van deze wereld. Het Lam heeft al beslissend overwonnen door zijn dood en opstanding (3:21; 5:5), zijn volgelingen zullen overwinnen in de geschiedenis (12:11; 15:2; 21:7) en Hij zal aan het einde de overwinning bezegelen (17:14; 19:11-21).

Overigens blijken de zeven gemeenten heel verschillend te zijn en ook verschillend te reageren op hun situaties. Sommige worden vervolgd, sommige verzocht, sommige zijn ingezakt; maar alle worden opgeroepen om trouw te zijn aan de Heer en te volharden in de waarheid.

In Efeze en Sardes woonden veel Joden, maar die worden niet genoemd. Daarentegen worden de weinige Joden van Filadelfia (en van Smyrna) bekritiseerd om hun verwerping van Jezus als Messias.

Uitleg bij de bijbeltekst

Johannes richt zich steeds tot 'de engel van de gemeente'; deze titel komen we nergens anders tegen en het is onduidelijk wie hiermee bedoeld is. Wie de Nikolaïeten waren (2:6,15) weten we niet.

Efeze was de belangrijkste stad van Klein-Azië. Jezus presenteert zich hier als de Heer van alle gemeenten, die in macht niet onderdoet voor deze stad.

De stadsgodin Artemis had een vruchtbare boom als symbool en daarom biedt de Here Jezus de gemeente de vrucht van de boom des levens aan. Dit symbool is ontleend aan Genesis 2:9 en Ezechiël 47:12, en loopt vooruit op Openbaring 22:2-4; het wijst op vergeving en Gods nabijheid.

De gemeente wordt geprezen om haar goede verleden, maar haar toekomst is onzeker omdat zij niet meer zo veel van Jezus houdt als in het begin.

Smyrna, tegenwoordig Izmir in Turkije, was de concurrent van Efeze en een trouwe bondgenoot van de Romeinen. Symbool van de stad was een kroon of lauwerkrans, die werd gegeven aan winnaars in sportwedstrijden en andere 'helden'; dit klinkt door in Jezus' belofte in vers 10. De Heer presenteert zich aan deze gemeente als degene die is opgestaan uit de dood, wat aansluit bij het feit dat de stad na een zware verwoesting weer was opgebouwd.

De gemeente in Smyrna is de enige die alleen geprezen wordt, niet bekritiseerd. De Joden in de stad worden echter fel bekritiseerd: zij zijn geen Joden volgens het criterium van Romeinen 2:28-29 en 9-11 omdat zij Jezus niet als Messias aanvaardden; bovendien maken zij het de gemeente lastig.

'Tien dagen' is een korte periode. De tien dagen van beproeving komen uit Daniël 1:12.

'De tweede dood' (vgl. 20:6,14; 21:8) is een term uit het jodendom die duidt op het missen van de opstanding en het eeuwige leven.

Pergamus lag op een hoge heuvel die door de Here Jezus 'de troon van satan' wordt genoemd. Het was het godsdienstige centrum van de provincie waar vooral de god van de genezing, de slang Asclepius, werd vereerd, naast de keizer van Rome. Het tweesnijdende zwaard van Christus staat in contrast met het zwaard van de Romeinse consul. Hij zal het gebruiken tegen de dwaalleraren.

Antipas wordt aangeduid als *martys*, een woord dat oorspronkelijk 'getuige' betekent, maar later de betekenis 'martelaar' kreeg.

Over Bileam lezen we in Numeri 22-25 als iemand die onder andere Gods volk tot